

פעולה 4

ונמשכת שיירה

- 35 -

קליטת עלייה, ארץ ישראל
היא מקומו הטבעי של עם ישראל.

לרגע. גלי העלייה זרמו לאורך כל שנות המדינה מהקמתה ועד ימינו אנו. במגילת העצמאות קליטת העלייה מזכרת כערך מרכזי ביסודות מדינת ישראל. בפעולה נבין כי מאחורי החשיבות של קליטת עלייה עומדת ההבנה שהמקום הטבעי ליהודים הוא ארץ ישראל במסגרת של מדינה ריבונית, מדינת ישראל.

"לקחו אותי באונייה, לקחו אותי, לקחו אותי לכאן. נתנו מיטה ופתילייה, שמיכה קרועה וגם שולחן. לקחו אותי, חבובתי נתנו לי בית שכולו מפח. לקחו אותי לקחו אותי מתי כבר גם אני אקח" (אח יא רב, חיים חפר)

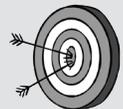
מאז התחילו לעלות ארצה יהודים, לא פסקה העלייה

נושא:

רציונל:

מטרות:

3

החניכים יחוו את **קיבוץ הגלויות** דרך סיפורי העלייה האישיים של משפחותיהם.

2

החניכים יחשבו על **החשיבות** של קליטת עלייה ועל **המשמעות** שלה בפועל.

1

החניכים ייחשפו לסיפורים של **גלי עלייה** שונים במהלך ההיסטוריה.

גוף הפעולה:

שלב א' | החוט המשולש לא במהרה ינתק

הקבוצה הראשונה שזיהתה את כל המילים של הקבוצה השנייה מנצחת.

שאלו את החניכים

כיצד ידעו לשאול על המילים? האם ניחשו? כנראה התשובה תהיה שיש זוגות טבעיים ומוכרים, למשל בית חולים. לא קשה כל כך לזהות את המילה השנייה, כיוון שיש לנו בראש אסוציאציה מוכרת לרוב המילים האלו.

אפשרות ב

תחרות פאזלים

חלקו את החניכים לקבוצות ותנו לכל קבוצה ערכה של פאזל (נספח 2. לפני הפעולה גזרו את החלקים). ערכו תחרות בין הקבוצות איזו קבוצה מסיימת ראשונה את הפאזל.

סבב

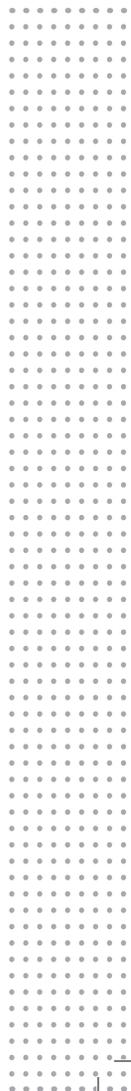
שאלו את החניכים כיצד הצליחו להרכיב את הפאזל. כנראה התשובה תהיה שיש התאמה בין החלקים: לכל חלק יש רק חלק אחד שמתאים לו מצד מסוים, וכל שאר החלקים לא יתאימו שם.

אפשרות א - שם קוד

חלקו את השבט לשתי קבוצות ותנו לכל קבוצה דף שבו טבלה של שישה ריבועים. בכל אחת מהמשבצות כתובה מילה שהיא חלק מצמד מילים, ביטוי, צירוף סמיכות (נספח 1). המילה המתאימה כתובה בדף של הקבוצה השנייה בדיוק באותו מקום בטבלה. המטרה של כל קבוצה היא לזהות את כל המילים של הקבוצה השנייה.

בכל תור קבוצה אחת שואלת את הקבוצה השנייה אם המילה הנמצאת במקום מסוים היא מילה ספציפית. למשל, האם המילה השמאלית בשורה למטה היא המילה "ישראל"?

אם הקבוצה צדקה, היא מסמנת לעצמה את המילה על הלוח (ולא אומרת לקבוצה השנייה את המילה שנמצאת על הלוח שלה; הקבוצה השנייה צריכה להמשיך לנסות לגלות את המילה). בכל מקרה התור עובר לקבוצה השנייה.

בסופו של דבר על שלושת הכיסאות האחרונים מנצחים.

שאלו את החניכים

מה גרם להם שלא לרדת לרצפה? למה הם התעקשו כל כך להישאר למעלה ועזרו בכך זה לזה? כנראה התשובה תהיה שבמשחק המקום הטבעי של החניכים הוא על הכיסאות, ולכן הם לא רוצים לרדת למטה, הם רוצים להישאר במקום המתאים להם במשחק.

דין

שאלו את החניכים: מה אתם מרגישים כלפי העלייה לארץ? מדוע לדעתכם עלייה היא דבר חשוב כל כך? מדוע מדינת ישראל משקיעה בעלייה כל כך הרבה מאמצים?

העליות הראשונות היו די עצמאיות, אך בעליות המאוחרות אנו רואים כי היו גופים ומוסדות מדיניים, ובהמשך גם מדינת ישראל עצמה, שעסקו רבות

אפשרות ג -

משחק הכיסאות

בקשו מהחניכים לעמוד על כיסאות במעגל. אמרו לחניכים כי המקום הטבעי שלהם הוא על הכיסאות, ואסור להם לרדת לרצפה. בקשו מהם להתחיל ללכת במעגל על הכיסאות, ותוך כדי הליכה התחילו להוציא כיסאות מהמעגל (החניכים אמורים להצטופף ולעזור זה לזה להישאר על הכיסאות). החניכים שנשארו

שלב ב' | סיפורי עלייה

בשלב זה החניכים ייחשפו למספר גלי עלייה, מכמה תפוצות ומכמה תקופות.

קטעי קריאה

חלקו את הכרטיסיות של סיפורי העלייה (נספח 3) לכמה חניכים ובקשו מכל מי שהכרטיסייה אצלם להקריא לכולם את המידע על גל העלייה הזה. עשו זאת על פי סדר כרונולוגי, כלומר התחילו בשנה המוקדמת ביותר עד לשנה הקרובה אלינו יותר.

בעלייה. מדוע זה כך לדעתכם?
מדוע היה ליהודים בארץ ישראל
חשוב כל כך לעודד עלייה לארץ
גם אחרי שכבר הוקמה מדינת
ישראל? אילו ערכים עומדים
מאחורי זה?

◀ קטע קריאה

הקריאו לחניכים את הציטוט
ממגילת העצמאות:

"מְדִינַת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה פְּתוּחָה
לְעֵלְיָהּ יְהוּדִית וְלְקַבּוּץ גְּלוּיֹת".

מדוע זה ערך חשוב כל כך עד
שהוא יסוד במגילת העצמאות?

חזרו למשחק ששיחקתם בתחילת
הפעולה. בכל המשחקים בולטת
ההתאמה הטבעית בין דברים (גם
אם רק לצורך המשחק). גם בין עם
ישראל לארץ ישראל יש התאמה:
המקום הטבעי של עם ישראל
הוא בארץ ישראל, כי שם הוא יכול
לממש את עצמיותו המיוחדת. כמו
כן למספר היהודים היושבים בארץ
יש השפעה אם ניתן לקיים את
מצוות התלויות בארץ, ויותר מכול
משפיעה הערבות ההדדית שלנו
בעם ישראל: כל יהודי חשוב לנו,
ואכפת לנו ממנו בכל מקום בעולם!

למדריכים: כאן אפשר לקרוא עם החניכים את משל הכרם של ריה"ל
(נספח 4), אך לא חובה. זה יכול להעמיק את ההבנה בקשר בין עם ישראל לארץ
ישראל, ולכן מומלץ, אך הרגישו את החניכים שלכם וחשבו אם זה מתאים.

שלב ג' | שיר ישראלי

יחוו את מגוון התפוצות ויתחברו
לסיפור העלייה האישי שלהם.

◀ אפשרות א

שימו ערמת פתקים במרכז

לאחר שהבנו כי הערך שעומד
ביסוד המאמצים להעלות יהודים
רבים לארץ הוא שזה המקום
הטבעי לעם ישראל, החניכים

והפנו את תשומת לב החניכים
למגוון הגדול.

אפשרות ב

הכינו לפני הפעולה מפה גדולה
של העולם. בקשו מכל חניך
וחניכה לסמן נקודה במקומות
שמהם באו הסבים והסבתות
שלהם. דברו על המגוון הגדול
שתראו ועל המרחקים הגדולים
שוודאי יהיו.

המעגל ובקשו מכל חניך וחניכה
לכתוב על כל פתק תפוצה
אחת שהם שייכים אליה.
למשל, אם סבא מתימן וסבתא
מפולין, אפשר לכתוב בפתק
אחד תימן ובפתק השני פולין.
בקשו מהחניכים להניח את כל
הפתקים על הרצפה ולאחד את
כל הפתקים הזהים. הסתכלו על
מגוון הפתקים שיש על הרצפה

בפעולה הקודמת דיברנו על מדינה יהודית, ובפעולה
זו ראינו כי ארץ ישראל היא המקום הטבעי לעם
ישראל, ולכן רק פה יכולה לקום מדינה יהודית. אין
לנו מקום אחר, לכן לאורך כל ההיסטוריה השקיעו
יהודים מאמצים אדירים בעלייה לארץ. מאז הוקדמו
המוסדות הציוניים, וודאי מאז הקמת המדינה, יש
מוסדות רשמיים שתפקידם הוא לעודד עלייה.

מה אני צריך להכין לפעולה?

שני חניכים שחשוב שאדבר איתם אישית:

סרקו להורדת
קובץ דיגיטלי
של הפעולה

נספח 1

טבלאות צירופים

ישראל	יד	חדש
חולים	עלייה	החיים

ארץ	אחים	עולה
בית	קליטת	תותים

נספח 2

סיפורי עליות

עליית תלמידי הגר"א (1808 והלאה):

עליית תלמידי הגר"א, או עליית הפרושים, הייתה גל עליות של קבוצות עולים מליטא שהתיישבו בארץ ישראל בתחילת המאה ה-19. עלייה זו כללה מאות עולים, ובהם משפחות צעירות, שעלו ארצה בשלושה גלים עיקריים והתיישבו תחילה בעיקר בצפת ובטבריה. עלייה זו מכונה עליית תלמידי הגר"א מפני שכמה ממנהיגי העלייה הבולטים היו תלמידיו והושפעו רבות מתורתו הציונית.

עלייה זו נתמכה, כמו כל היישוב הישן בארץ, בכספי החלוקה שאספו שד"רים, ומנהיגים מעלייה זו אף יצאו בעצמם לחו"ל לשמש שד"רים. אנשי עלייה זו וצאצאיהם ביישוב הישן נקראו פרושים. העולים בעלייה זו השפיעו דרמטית על היישוב היהודי בארבע ערי הקודש, ובין השאר מילאו תפקיד מרכזי ביציאה מן החומות ובהקמת פתח תקווה.

עליית "אעלה בתמר" (1881):

אעלה בתמר הוא כינוייה של עלייה של יהודים מתימן אשר עלו לארץ ישראל בשנים תרמ"א-תרמ"ב (1881), מעט לפני העלייה הראשונה. עולי תימן היו אדוקים. הם היו רגילים לעבודה ולא הסתמכו על תרומות השד"רים מחו"ל. במסעם הם הגיעו עד לבומביי (מומביי) שבהודו ולבצרה שבעיראק, ומשם לאלכסנדרייה שבמצרים בדרך ליפו.

לאחר עלייתם לארץ ישראל סבלו עולי תימן משני קשיים עיקריים: דיור ופרנסה. חלק מהם השתקעו מצפון ליפו והקימו את שכונת כרם התימנים. הם הצליחו לעיתים למצוא פרנסה בחקלאות במושבות יהודה והשרון. הם עסקו בענף הבניין, בחקלאות, בצורפות ועוד. לאט-לאט החלו להתבסס שכונות תימנים כמעט בכל המושבות.

העלייה השנייה (1907-1914):

העלייה השנייה היא גל ההגירה היהודי שהגיע לארץ ישראל שתחת שלטון האימפריה העות'מאנית, ובמהלכה השתקעו בארץ ישראל כ-35,000 עולים, רובם ממזרח אירופה, וכן מתימן. בסיומה נאמדה האוכלוסייה היהודית בארץ ב-85,000 נפש. מעולי העלייה השנייה היו שגיבשו במהלך התקופה מסגרות רעיוניות וארגוניות חדשות. הללו טבעו חותם עמוק על תולדות היישוב, וסימניו ניכרים אף במדינת ישראל.

הגורם העיקרי שהביא לידי הבחירה לעלות לארץ ישראל היה הקשר המסורתי-דתית וההיסטורי של היהודים לארץ ישראל דורות רבים ועולם הרעיונות של הציונות.

בשנת 1904, שבה החלה העלייה השנייה, עדיין היה שפל כלכלי בארץ

ישראל. השפל נבע בעיקרו ממשבר בענף הכרמים והתעשיות הנלוות שהתרחש בתחילת המאה ה-20. ענף הכרמים היה מקור תעסוקה לעולי העלייה השנייה, ועקב המשבר בענף הפסיקו האיכרים לעבד חלקות כרמים רבות ומיעטו להעסיק פועלים.

רוב המהגרים בשנות התקופה התיישבו בערים, ובעיקר ביפו, בירושלים, בטבריה ובחברון, היכן שהיה אפשר למצוא עבודה ולפרנס משפחה. המהגרים התקשו למצוא עבודה אשר תכלול אותם כראוי. בשל החיים הקשים היה שיעור העוזבים גבוה: עד שנת 1912 עמד שיעור העוזבים על 70%-75%, ובשנותיה האחרונות ירד שיעור העוזבים ל-50% בקירוב.

4 ההעפלה (1934-1948):

עת על פי תקנות ההגירה החמורות שקבעה ממשלת המנדט הבריטית. כך כתב ברל כצנלסון על ההעפלה: "לא בחסדכם (הבריטים) ניתנה לנו הארץ, ולא מחוקותיכם נובעת זכותנו לשוב אליה ולחיות בה... אנו מבקשים את העיקר: יהודים בארץ. לכן איני להוט אחרי התנגשויות. איני מבקש קונפליקטים. אינני רודף אחר הצד הרומנטי שבדבר. אני רוצה 'תכלית': יהודים. אך לא אירתע אם תהיה עלייה יהודית כרוכה בהתנגשויות. אם יירו על עולים, אם יוחזרו ספינות - אין דבר: זוהי מלחמת היהודי על ארצו".

ההעפלה (המכונה גם "עלייה בלתי לגאלית" ו"עלייה ב") הייתה התנועה לכניסה בלתי חוקית של יהודים לארץ ישראל בדרכי הים והיבשה, וב-1947 גם בדרך האוויר, אשר ארגן היישוב העברי בתקופת המנדט הבריטי, משנת 1934 ועד הקמת מדינת ישראל ב-1948. אומנם כניסתם של יהודים לתחומי הארץ באופן בלתי חוקי ובלתי מאורגן התגברה מאז תום מלחמת העולם הראשונה, כאשר הונהג בארץ ממשל צבאי בריטי, אך ההעפלה המאורגנת החלה ב-1934. עלייה זו כונתה גם עלייה ב משום שנעשתה בד בבד עם העלייה החוקית, שנמשכה באותה

5 עליית חיסול גלויות

(שנות החמישים, לאחר הקמת המדינה):

ממדינות אסלאמיות מובהקות שלא הכירו במדינת ישראל ולא הרשו בכל תוקף פעילות ציונית ולעיתים אף מנעו פולחן דתי יהודי. מדינת ישראל האמינה כי מצבם של היהודים במדינות אלה יחמיר אם לא יוצאו משם היהודים וכי אף אם היהודי אינו מאמין במדינת ישראל ובתנועה הציונית, יפגעו בו תושבי המדינה האסלאמיים שהתנגדו לרעיון של מדינת ישראל. אמונה זו התבססה על פרעות שנערכו ביהודים במדינות אלו,

עליית חיסול גלויות היא שם כולל לכמה עליות לארץ ישראל שנעשו בשנות החמישים בסיוע מדינת ישראל והסוכנות היהודית. מטרת המבצעים הייתה העלאת קבוצות גלות של יהודים ממדינות שנשקפה בהן סכנה מיידית, לדעתה של מדינת ישראל והסוכנות היהודית, לחיים של היהודים בה. העליות היו משני מקורות: מצד אחד פליטי שואה וקהילות שניצלו חלקית מהשואה (כמו קהילת יהדות רומניה ויהדות בולגריה), ומצד שני יהודים